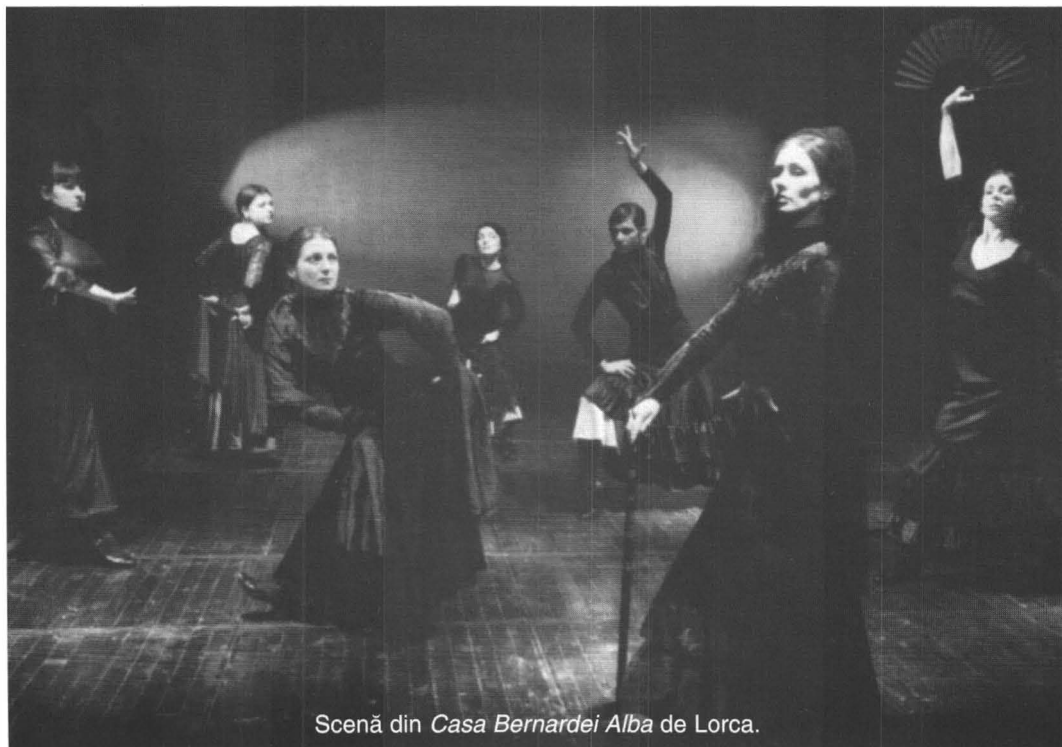

Oana BORȘ

Restaurant cu pește, de pe plajă

Am poposit, la început de vară, în orașul atât de balcanic, de la malul Mării Negre, fiind frapată de sinonimia de stare dintre Varna și litoralul românesc. Un balcanism atât de cunoscut, amestecat cu elemente de arhitectură și rămășițe de atitudine ale unei ere pe care am trăit-o și noi. Diferite, doar peisajul mai spectaculos – ultimele coline ale Balcanilor care păseau în mare – și, evident, sunetul unei limbi care îmi aducea aminte de copilărie, de plăcerea cu care devoram emisiunile postului de televiziune din țara vecină și cu nostalgia unei excursii, tot din acea vreme, excursie fantastică pe atunci, cu înghețată pe băț și sucuri delicioase.

Popasul de acum avea, însă, alt scop: Festivalul Internațional de la Varna. Recunosc, teatrul bulgar îmi era o necunoscută. Singurul contact de până acum: Teatrul din Silistra, pe care îl vizitasem în urmă cu câțiva ani, vizită ce mi-a confirmat încă o dată că, în această Europă de Est, provincialismul nu marchează un loc, ci este o stare. În rest, despre teatrul bulgar, doar lucruri auzite și numai de bine: despre teatrul experimental care se face la Sofia, despre cele două nume celebre de regizori – Margarita Mladenova și Ivan Dobcev și despre al lor „Sfumato“, despre descentralizarea sistemului teatral și despre acest Festival.

Scenă din Casa Bernardei Alba de Lorca.

Cu interes maxim, deci, am ales din programul celor cinci zile, în care am stat (Festivalul durează aproape o jumătate de lună), în special spectacole ale trupelor bulgare, și, ca să aflu mai multe lucruri și despre starea de fapt a teatrului din țara vecină, am stat de vorbă cu dna Kamelia Nikolova, critic de teatru implicat în organizare. De altfel, toată echipa este „deplasată” de la Sofia, acesta fiind cel mai important eveniment teatral al Bulgariei.

Sistemul teatral a suferit la mijlocul anilor '90 o descentralizare. Teatrele nu mai primesc, de la forurile de stat (de la municipalitate) decât bani pentru întreținerea clădirii. Pentru orice activitate artistică, sursele de finanțare sunt obținute de la o Comisie a Ministerului Culturii, care acordă subvenții pe bază de proiect. Aceasta a dinamizat viața artistică, consideră interlocutoarea mea, și a dus la o reală concurență între teatrele instituționalizate și trupele independente. În ceea ce privește efervescența actului teatral, Sofia rămâne centrul. E locul unde ființează opt teatre, și tot acolo se întâmplă cele mai interesante proiecte ale tinerilor experimențiști. Din această categorie făceau parte, la începutul anilor '90, și Margarita Mladenova și Ivan Dobcev, pentru ca, acum, preocupările lor pentru un anume gen de teatru antropologic, aplecat către arhetipuri, să se clasicizeze. Noua generație (cu nume ca Javor Gardef, Galin Stoev, Vaskresia Viherova, Elena Panaitova, fără rezonanță pentru noi, dar reprezentative pentru bulgari), se îndreaptă către formule artistice care folosesc mișcarea, elemente multimedia, expresia corporalității, imaginea. Cât despre dramaturgi, cel mai apreciat, aici, se pare că e Iordan Radicikov.

În fiecare început de vară, centrul teatral se deplasează la Varna, unde, pe lângă spectacolele vizionate în cadrul manifestării, au loc și întâlnirile cele mai importante ale oamenilor de teatru din Bulgaria, conferințe internaționale etc. Festivalul de aici este deja la a 13 ediție. A avut, mai întâi, statut de festival național ca, după 5 ani de existență, să fie transformat într-unul internațional. Un selecționer unic desemnează, în fiecare an, tema pe baza căreia se fac invitațiile de spectacol. Anul acesta: „Scena, la ora reconcilierii cu textul”. Cam așa ar arăta, pe scurt, imaginea spațiului teatral bulgar, descris cu entuziasm și mândrie de interlocutoarea mea, mândrie, de multe ori, dincolo de simțul realității, pe care am întâlnit-o, chiar cu surprindere, la toți cei care erau implicați în acest proiect: fie oamenii din staff, fie ziariști etc...

De ce dincolo de simțul realității? Căci, ca și la unele evenimente ce au loc la noi, intenția cu realizarea s-au întâlnit doar într-o mică proporție. Și nu mă refer la lucrurile legate de logistică, spații, dotări, marcate toate de patina timpului, realitate oarecum improprie unui eveniment care se dorește de anvergură. Trăind în același tip de societate, ce se ascunde sub umbrela prefixului post (post comunistă, post totalitară etc, etc), ne e ușor să înțelegem că ar fi necesare investiții imense pentru înprospătarea infrastructurii, că se preferă a se face teatru ignorând condițiile de lucru și adaptând actul artistic acestora. Ce zic cei ce trăiesc în altfel de lumi, nu știm, sau ne facem că nu știm... Nu se poate ignora, însă, lipsa de coerență în programul estetic, unde compromisurile pot fi evitate. Căci „întoarcerea” către decriptarea cuvântului și nu către reinterpretarea lui până la anulare, temă anunțată în toate materialele Festivalului, nu a fost dominantă spectacolelor prezentate. Așa că, la Varna s-a văzut: teatru-dans, chiar balet, efecte multimedia, teatru de imagine... Și poate că nici acest fapt nu ar fi avut mare importanță, decât ca deficiență în gestionarea unui eveniment de o oarecare ținută, atâta timp cât spectacolele din selecție ar fi fost reprezentative. După

primele zile, nedumerirea a început să se strecoare, mitul teatrului bulgar (pe care mi-l construise singură) să se clatine, mai ales că Varna, teoretic, este locul unde se adună cele mai bune producții din stagiunea bulgară... Poate că am văzut prea puțin, poate că spectacolul Margaritei Mladenova (*Plebeians by birth*), pe care îl așteptam cu nerăbdare, nu era unul dintre cele mai reușite ale regizoarei, cu toate că era laureat cu multiple premii la gale interne. Poate că spectacolele tinerilor în vogă, pe care le detectai de la intrare, după înghesuiala spectatorilor, erau doar simple încercări ale unor estetici novatoare. Poate că sărăcia de idei a scenografilor, care foloseau cu obstinație aceeași schemă de intrare în scenă: un panou în spatele spațiului de joc ce permitea două intrări laterale, era doar un accident. Poate...

Două montări bulgărești pot spune că au reprezentat, pentru mine, puncte de interes. Spectacolul lui Javor Gardev, după textul lui Martin MacDonagh, *The Pillowman*, spectacol și el nominalizat și premiat. Discursul autorului despre formele de coerciție, de manipulare și dominare care privează de libertate (aici conflictul dintre serviciile secrete și ziaristul, cel care deține puterea prin cuvântul scris), capătă forță prin știința meseriei de regizor, prin știința așezării în spațiu și grație prestației unor actori foarte buni. Protagonistii sunt închiși într-o cameră de interogatoriu, cu pereți de sticlă, în jurul căreia eram așezați. Sunetul ajunge prin intermediul microfoanelor. Astfel, orice contact direct cu ceea ce se întâmplă înăuntru este anulat. La scenele agresive, de o veridicitate aproape naturalistă, care au loc în interior, suntem spectatori pasivi, așa cum în viață suntem spectatorii unor lucruri terifiante de care nu ne dăm seama, pentru că există ceva care are grija de asta, are grijă să deturneze adevărul de la sensul lui propriu.

Casa Bernardei Alba este o producție specială, am putea spune. Regizoarea Elena Panaitova, cu ajutorul unui coregraf mexican, specialist în flamenco, a construit întregul spectacol pe ritm, pe gest, pe expresie, pe mișcare, pe pas de flamenco. Așa se caracterizează personajele, așa se transmit stări, se descriu sentimente. Povestea redată non-verbal transmite intensitatea exactă a operei lui Lorca. Scenele simple ascund în spate tensiuni, conflicte, drame... Acuratețe, eleganță, simplitate, expresivitate și emoție specială, acesta ar fi spectacolul Elenei Panaitova.

Și totuși, nu trebuie uitat că Festivalul de la Varna este unul internațional. Nouă trupe străine au fost invitate, atât din țările vecine (România, nu! Oare de ce?), cât și din Belgia, Elveția, Israel, chiar și Australia. N-am vizionat doar unul, un one-man-show, *Voices*, după texte de Pier Paolo Pasolini și Cor Herkstroeter, susținut de un actor belgian, Johan Simons. Un gen special care presupune abilități actricești de înaltă clasă, de care actorul belgian a dat dovadă. Pe lângă talentul și charisma protagonistului, mâna regizorului care a dirijat lucrul din spate era vizibilă. Pentru că nu numai cele cinci personaje pe care Johan Simons le interpretează pe rând, sau implicându-le în dialog, sunt reușite, au savoare, ci și acea trecere dintr-unul în celălalt, ce folosește cu multă inventivitate, grămada de obiecte aflate pe masă, sub masă, alături de masa de petrecere la care este prezentă această lume...

Și după această călătorie la festivalul bulgar, trebuie să recunosc că rămân cu aceeași dilemă. De unde e mai bine să privești? De pe înălțimea așteptării sau de undeva de la cota zero, cu ideea că orice lucru ce se întâmplă, oricât de mic, este binevenit? Recunosc, prefer prima variantă...În rest, vă recomand un restaurant cu pește, de pe plaja de la Varna.